

Onda ne može da podnosi isto, što se protivi njezinoj istinitoj nauci, koju je jedino ona od Krista primila i nepokvarenu čuva. Onda mora, da zabranjuje sve ljudske uredbe, koje stoje i u koliko stoje na putu njezinoj spasavajućoj misiji ljudskih duša po toj nauci. Tako je i Bossuet priznavao, da je katolička vjera najstrožija i najnesnosnija od svih ostalih vjera, kad se radi o dogmat-skim zabludama.²⁹

Odmah u početku svoga saobraćaja konstatirao je kapelan sigurno, da njegovo prijateljstvo s pokojnim protestantom nije moglo postati »duhovno prijateljstvo, gdje si dvije, tri ili više duša saopćuju uzajamno pobožnost i duhovne osjećaje, pa postanu samo jedna duša«, kako veli sv. Franjo Saleski.³⁰ Tada je trebao odmah uvažiti riječi sv. Pavla: »Haereticum hominem post unam et secundam correptionem devita: Sciens, quia subversus est, qui eiusmodi est, et delinquit, cum sit proprio iudicio condemnatus«,³¹ pa ne bi bio konačno prekršio propise katoličke Crkve i njezinoga morala.

Dr. P. Lončar.



Recenzije.

Dokumente der Religion. Paderborn, Verlag F. Schöningh.

Svrha je ove zbirke, da čitateljima pruži izvorna djela religioznog mišljenja i života u dobrom njemačkom prijevodu. Na prvom su mjestu predviđeni tekstovi Sv. Pisma St. i Nov. Zavjeta, a uz njih spisi »velikih svjedoka kršćanstva«: crkvenih otaca, velikih učitelja i mistika srednjeg vijeka i najznamenitijih teologa novijeg doba. Ali zbirka će objelodaniti također i vrijedne tekstove nekršćanskih religija, jer će njihovo poznavanje »pokazati vrijednost kršćanskih klasika u to jačem svjetlu. S druge strane već kod primitivnih... očituje se vječno čeznuće ljudi za Bogom«. Zbirka naime hoće da pruži izobraženim krugovima, u vrijeme povećanog duševnog ne-

mira, dokumente življenja, koje je došlo u Bogu do mira i sigurnosti. Tako se i svrhom i izborom teksto-va razlikuje od druge slične zbirke: Quellen der Religions-Geschichte (Göttingen und Leipzig); uistinu se najbolje popunjuju s obzirom na materijal za komparativnu znanost religija. Paderbornska zbirka do-sada je objelodanila:

I. Das Handbüchlein des hl. Augustinus. 184 S. geb. 2,—.

II. Wie man Gott anhangen soll. Von Johannes von Kastl. 88 S. geb. 1,25.

III. Die geheime Jugendweih eines australischen Urstammes. 73 S. geb. 1,—.

IV. Die Lehre vom geistlichen Leben. Von San Vicente Ferrer. 92 S. geb. 1,25.

V. Der entritt in der Wandel in

²⁹ Devivier, Kršćanska apologetika, Spljet 1906. II. p. 197.

³⁰ Filotea, Zagreb 1922. p. 174.

³¹ Tit. 3, 10, 11.

Erleuchtung. Von Šantideva. 144 S. geb. 1,80.

VI. Die Regel des heil. Benedikt. 72 S. 1,—.

Prema izjavi nakladnika cijene su izražene u švicarskim francima, koji se prema kurzu burzovnog udruženja njemačkih knjižara kod narudžbe preračunavaju u njem. marke, odnosno u drugu stranu valutu.

Dužnost mi je pobliže se osvrnuti na III. i V. svezak ove zbirke.

III. Band: Die geheime Jugendweihe eines australischen Urstammes. Mit einem Abriss der soziologischen und religionsgeschichtlichen Entwicklung der südaustralischen Stämme von P. W. Schmidt S. V. D. Padeborn 1923.

Poznati lingvista i etnolog P. W. Schmidt bio je najpozvaniji, da priredi ovaj svezak. Njegovo je specijalno područje upravo Oceanija, pa je nedavno okrunio cijelo dosadnje istraživanje tog područja djelom »Die Gliederung der australischen Sprachen« (Wien 1919.), na kojem je radio oko 15 godina, i koje mu je nagradila pariška akademija Volney-ovom nagradom (uzevši u obzir sve okolnosti, napose predgovor autora, nije mala stvar!). Sa čisto etnološkog gledišta i pomoću nove kulturno-historijske metode radio je dugo vremena na istom području i Fr. Graebner. Rezultat istraživanja jednog i drugog stručnjaka bio je taj, da su suglasno ustanovili sedam različitih kultura, koje danas zapremaju područje Oceanije (s Australijom), i opredijelili njihov kronološki slijed. Najstariju kulturu ovih krajeva zastupaju (sada već izumrli) Tasmanci i (danas još živi) Kurnai, austral-

sko pleme u skrajnjem jugoistočnom kutu kontinenta. Budući da ova kultura ima svojih srodnika i u ostalim kontinentima u istom svojstvu, t. j. kao najstariji kulturni sloj u svakom pojedinom kontinentu, i budući da materijalni elementi ove kulture pokazuju paralele s paleolitikom, to se s pravom mora smatrati relativnom prakulturom, t. j. najstarijom, do koje profana znanost može doprijeti. Za religijsku znanost od velike je važnosti poznavanje religije ove kulture. To nije laka stvar, jer zastupnici prakulture brižno skrivaju pred strancima svoju religiju. Upoznati je može samo onaj, kome je uspjelo, da pribiva t. zv. inicijacijnim ceremonijama, u kojima se mladići (i djevojke) u doba puberteta proglašuju ravnopravnim članovima plemena i dobivaju pouku u svim plemenskim tradicijama. To je bio razlog, da su površni putnici upravo narode prakulture proglasili areligioznima (na veliko zadovoljstvo evolucionista). Međutim u posljednje vrijeme ipak je uspjelo nekim etnografima, napose iz redova dugogodišnjih misijonara i kolonijalnih činovnika, da prodru u tajne plemenskih tradicija današnjih paleolitičara. Kod australskog prakulturnog plemena Kurnai izvršio je tu zadaću protestantski misijonar A. W. Howitt i objelodanio svoja otkrića u djelu: The Native Tribes of South East-Australia (London 1904.). P. Schmidt daje iz tog djela dakle doslovan njemački prijevod opisa »dyeraila«; tako naime Kurnai nazivaju svoje inicijacijne ceremonije. Tekst je popratio svojim opaskama, koje svuda stoje u zagradama. Osim toga u uvodu (str. 5.—8.) opisuje, kako je Howitt do-

šao do svojih otkrića; u glavi VIII. (str. 54.—57.) analizira tijesnu vezu između religije i socijalnog uređenja kod Kurnai, a u glavi IX. (str. 58.—71.) daje prijedlog svih australskih kultura s obzirom na religiju i sociologiju. Ostalih 7 glava (str. 9.—53.) prikazuju tečaj dyeraila (I.) ovom rasporedu: saziv dyeraila (I.) i zadnje pripreme (II.); prvi dan, kojim se otvara svečanost (III.); drugi dan, u koji se, među ostalim stvarima, kandidati prikazuju Najvišem Biću u nebu (IV.); treći dan, kad se kandidatima otkriva plemenska tajna o Najvišem Biću i o plemenskom praocu (V.), i kad kandidati dobiju etičku i socijanu pouku (VI.); zaključak dyeraila (VII.). Glava V. i VI. pružaju prava iznenađenja: Kurnai, današnji paleolitičari, posjeduju čvrsto ukorijenjenu i posve jasnu ideju jednog i osobnog Najvišeg Bića, koje zovu »Mungan ngaua« = naš otac, koji je naučio Kurnai sva umijeća, uveo dyerail preko svog »sina« Tundun (= prvi čovjek) i dao svoje zapovijedi, a radi neposlušna ljudi poslao jednom na zemlju vatru (= aurora australis) i potop, ostavio zemlju i otišao na nebo, gdje i sada boravi budno pazeći, kako Kurnai obdržavaju njegove zapovijedi i uredbe (str. 41.—42.); među njegovim zapovijedima osobito se ističu 4., 5. i 6. zapovijed dekaloga (str. 46.—47.). Ove činjenice, uz mnoge druge (cf. referat Prof. Dr. Barca o »Semaine d' Ethn. rel.« u Tilburgu u Bog. Sm. XI. 1., zatim referat istoga o relig.-etnol. kurzu u St. Gabrielu i recenziju djela P. W. Schmidta »Die Menschheitswege zum Gotterkennen« u ovom broju Bog. Sm.), ruše do temelja evolucionističke apriorne konstrukcije o postanku i razvoju religije, ali također pokazuju,

da ispad recenzenta Heilerove knjige »Das Gebet« (Bog. Sm. XI. 1.) proti »divljih naroda« nije bio ni najmanje à propos. Qui bene distinguit, bene docet. Međutim sve to samo pokazuje, da djelce »Die geheime Jugendweihe« dobro dolazi i lijevo i desno, a isto tako i širim i užim krugovima, pa ga zato najtoplije preporučam.

V. Band: Der Eintritt in den Wandel in Erleuchtung (Bodhicaryavatara) von Śāntideva. Ein buddhistisches Lehrgedicht des VII. Jahrhunderts n. Chr. Aus dem Sanskrit übersetzt von Richard Schmidt. Paderborn 1923.

Nagarjuna i Śāntideva mogu se smatrati osnivačima Mahayane, t. j. sjevernog budizma, koji je osvojio Tibet, Mongoliju, Kinu i Japan, dok je stariji Hinayana ostao ograničen na jug, u glavnom na Prednju i Stražnju Indiju. Buda se nije bavio metafizičkim pitanjima, a polazna točka njegove nauke bila je jednostavna činjenica: svijet je pun bola; njezino ekstremno shvaćanje, (da je naime bol sama bit svijeta,) osnivalo se na drugoj nauci (poprimljenoj od brahmanizma) o neprestanom obnavljanju egzistencija (sam-sara) i transmigraciji duša. Stoga Buda postavlja četiri nauke individualnog otkupljenja: o bolu, o uzroku bola, o uništenju bola, o putu uništenja bola; svrha je iskorijeniti svaku želju, a sredstvo stoji u kontemplaciji. Mladi budizam (Mahayana) bacio se na metafiziku i doveo do negativizma, koji niječe nesamo svaki bitak, nego i svaki nebitak (Nagarjuna), odnosno do transcendentalnog idealizma mlađem budizmu javlja ideja, da je svijet »praznina«, a individualna redempcija stoji u uništenju svake

misli, u intelektualnoj samozataji, u prestajanju svake djelatnosti vlastite svijesti, izvoru svih pojava u svijetu. Kao sredstvo ima služiti kontemplacija, koja se vrši po nekom stalnom sistemu i uz pomoć izvanjskih sredstava, što podsjeća na jogizam. (F. P. Gurij: *Der Buddhismus des Mahayana*, *Anthropos* XVI.—XVII. [1921.—1922.] H. 4.—6. str. 801.—818.). Nadalje Mahayana uči, da se ne može doći u nirvanu, ako se prije ne postane »buda«; sljedbenici (monasi) moraju učiniti zavjet, da će »za spas svijeta« postati »bude«, i to' vršeći tečajem egzistencija djela milosrđa i sistematsku kontemplaciju. Uistinu se u mladem budizmu javlja ideja, da je Buda bio spasitelj svijeta; nastaje prava »budolatrija«, koja se odnosi i na sve buduće »bude«, uvode se i druga osobna božanstva iz hinduizma i razvija se bujni izvanjski kult. Ovo gibanje, koje je do temelja izmijenilo stari budizam i dalo bazu za izgradnju današnjeg popularnog budizma u Aziji (napose tibetansko - mongolskog lamaizma), nastalo je u sjeverozapadnoj Indiji, na granici Irana i Indije u Gandari (dolina Kabula), između I. i III. v. poslije Krista, a danas je već gotovo sigurno, da se osniva na kršćanskom utjecaju (cf. J. Dahlmann S. J.: *Indische Fahrten*, Freiburg i. B. 1908. Sv. II. str. 97.—157. i L. de la Vallée-Pousin: *Religions de l'Inde* u »Où en est l'histoire des religions?« Paris 1911. str. 276.—278.). Kontemplativnu metodiku Mahayane osobito je izgradio Šantideva, koji je živio vjerojatno u VII. v. poslije Krista. U njegovom djelu »Bodhičaryavatara« potpuno se odrazuje cjelokupni sastav Mahayane. R. Schmidt preveo ga je direktno iz sanskrita i kolacijonirao

s franceskim prijevodom od L. de la Vallée-Poussin. U uvodu (str. VII.—XIII.) prevoditelj ističe važnost Šantideve za Mahayanu i silni kontrast, koji se pokazuje u njegovom djelu: s jedne strane potpuni filozofski negativizam, a s druge strane religija s osobnim božanstvima, visokim moralom i dubokom askezi, koja u mnogome podsjeća na kršćanske ideje. S obzirom na zadnju opasku spomenuti ću, da su ekspedicije u Istočnom Turkestanu bjelodano dokazale, da je kršćanstvo u obliku nestorijanizma bilo u (V.) i VI. v. već ustaljeno u cijeloj centralnoj Aziji. Prijevod je razdijeljen u deset poglavlja s ovim sadržajem: pohvala »misli bodhi«, t. j. odluke, da »za spas svijeta« postane »buda« (1.—6.); priznanje grijeha (6.—15.), shvatanje »misli bodhi« (15.—20.), pozornost u »misli bodhi« (20.—27.); čuvanje misli (27.—43.), krepost strpljivosti (43.—62.), krepost jakosti (62.—74.), krepost zadublivanja (74.—99.); krepost znanja, t. j. vrhovne istine, da je cijeli svijet samo »praznina« (99.—136.), i primjena svih zasluga za dobro i za spas svih bića (136.—144.). Prevoditelj je svuda stavio ispod linije nužne opaske, a na težim mjestima dopunio smisao teksta s dodacima u zagradi tako, da se može lako i s razumijevanjem čitati cijela rasprava.

Budući da je Šantideva važan faktor Mahayane, a ova opet ima bez dvojbe veliku vrijednost za poznavanje opće povijesti filozofije i religije, to prijevod »Bodhičaryavatara« zaslužuje pažnju i širih teoloških krugova, i to tim više, što je veza Mahayaninog budizma s modernom teozofijom i antropozofijom očita.

Dr. A. Gahs